

Csorba József

**Az állam halála - avagy
az információs anarchizmus mo-on**

Valószínűleg a 21. századot megnyitó legeredetibb írás Mázsa Péteré volt „az állam halála” címmel, amelyben azt fejtegeti, hogy a magyarok idővel - úgy 2020-ig - „széthordják a magyar államot”, amely már semmit nem tud nyújtani nekik. Ez egy döbbenetes, de teljesen hiteles látásmódról tanúskodó felvetés, mert ami ma történik, ezt valószínűsíti. Az állam halála pedig az információs modelljét, makrokommunikációs szerkezetét szabályozó jogi és adminisztratív előírások semmibevevételével kezdődik.

Mindezt azzal cáfolhatnánk, hogy az elmúlt évtized közvélemény-kutatásai változatlanul erős várakozásokat jeleznek a népességnek az állammal kapcsolatos viszonyában. Igaz, viszont az egyéni és a közösségi lét kompromisszumos szabályai nem képezik részét az általános műveltségnek, az egyéni és közösségi információs szabályok harmóniája mint igény sem jelenik meg az állampolgárok ismerettárában. Igazolással csak az állami információjogrendszer állapotára kell néhány pillantást vetni, és máris láthatóvá válik, hogy Magyarországon félállami állapotok uralkodnak, minthogy a rendszerváltozás átmenetében (az ún. demokratikus ellenzék sajátos szocializációjából következően) csak az adatvédelmi törvényt vették gondozásba, a többi információtörvényt pedig a magánérdekek megfontoltan gátolják érvényesülésükben, megújulásukban, alkalmazhatóságukban.

A mai információtudományosságban az értelmiség műhelyeinek aktivizálódását a miniszterelnökség 200 millió forintos, információs társadalom pályázati keretének lekötése példázza. Minden kezdeményezés foglalkozik az állam információs modelljét, makrokommunikációs szerkezetét, annak jogi és adminisztratív szabályozását érintő kérdésekkel, de a rendszerszemlélet nélkül, ill. az információszervezésben az 1960-as éveknek megfelelő tudás szerint. Az információtudatosság példájára a statisztikatudatosság is gyengének tűnik, a statisztika szerepének fontosságáról - vagyis mint a „tényleíró adatok gyűjtése, kezelése, rendezése és publikálása, illusztrálva a társadalom viszonyait és kilátásait anyagi, szociális és morális értelemben is” tudatosságáról - vajmi keveset hallani.

A társadalmi információérzékenység kapcsán rendszerint az adatkezelési érzékenység vizsgálják. A korábbi megfigyelési érzékenységgel kapcsolatos érzékenység társadalmi súlyának minősítője, hogy három és fél év alatt a lakosság 0,061%-a kért információt a Történeti Hivaltól arról, hogy a rendszerváltozás előtt nyomoztak-e utánuk (sőt, ez a szám ennél is kisebb, ha a többes vizsgálatot is figyelembe vesszük), és kétezer főnél volt igenlő válasz. A hivatal működése első két évében általában a „demokratikus ellenzék” képviselői kérték ki a róluk készült dokumentációt, másrészt a kérdéses időszak alatt 552 kutatói látogatást regisztráltak.

A magyar jogrend információérzékletlenségének egyik legjellemzőbb esete, hogy a versenytanács elmarasztalt egy közületet - Érd önkormányzatát - ingyenesen terjesztett közszolgálati újságjának „működtetéséért” azzal, hogy a piaci alapon kiadott lapokkal szemben „visszaél gazdasági erőfölényével”. Nem is ez a fellépés az igazán megdöbbentő, hanem hogy a közületi közszolgálati funkciók nevében nem lép fel senki, ill. mindezt megtette az alkotmányjogi szakvélemény, amelyik pusztán gazdasági viselkedésként értelmezte a helyzetet és nem vett tudomást (talán nem hallott róla?!) az információ közzéjellegeről, vagy a közszolgálati funkció elsődlegességéről!

A média példájában ez a tünet a népszámlálás mint konjunkturális téma kapcsán jelenik meg, mégpedig a politikai orientálás homlokterében. Az apropó egy jogász és egy történész megnyilvánulása az állammal és közszolgálattal kapcsolatos kódolt kultúrpeszimizmus, harcos ateizmus, katolikumellenesség nevében, mint az információs demokráciák működtetésében megszokott népszámlálással szembeni szélhajtás. A „sztikrona” vagy a „sztistvánosaink” kifejezések használata mellékesen a nemzeti emblematika és szimbólumrendszer elleni megfontolt fellépés, másutt a közösség elleni merényletnek (lásd az alkotmány, zászló stb. elleni fellépések pereit) számít.

Az információkultúra kapcsán a szemléletváltás szükségességét olyan események mutatják, mint pl. a gyermekkórház számítógépének elrablása, amit az információra

hiperérzékeny média úgy adott közre, mint „az anyagi kár nem jelentős” típusú eseményt. Az információbűnözés megítélése, a jogi minősítés és a szankcionálás mai állapota mint tovább nem tartható helyzet minősült, de az információ értékszemlélete, az információ közgazdaságtanát illető tudás is vizsgázott valamiként, mert a számítógéppel öt év rögzített adatai, mintegy 60 ezer betegfelvételi adat, a strukturált orvosi és beteganyag tűntek el, amelyek értékét csak 50-100 milliókban mérhetjük, de ez a kommentálásokban fel sem merült?!

Miért van ez? Mert a nálunk napjainkra kialakult információs anarchizmus mint sajátos információtudatos magatartás azt a törvényszerűséget aknázza ki, hogy az információs társadalom kvázikaotikus, az államot és kormányt magasan korlátozó társadalom, amelyben két kisebbség (egyfelől az intellektuális információs szabadság-eszményt szűkítő értelmiség, másrészt az információjog érvényesítését gátló gazdasági aktorok) kiválóan tájékozódik, ill. érvényesül. Az állammal szembeni hangulatkeltésben látni való az államellenes furor, amit az információs mint kvázikaotikus társadalomban jól boldoguló kisebbség gerjeszt. A kommunikációs kompetenciákat uraló (értelmiségi) csoportoknak a kvázikaotikus társadalomban való különösen eredményes eligazodása a kódolási befolyás (amit másként tematizálásnak neveznek) révén valósul meg. A magyar értelmiség fokozottan információtudatos és információérzékeny csoportja egy sterilizált információs szabadság-eszmény („mindent szabad, amit törvény nem tilt”) nevében hivatalossá tett egy olyan információpolitikát, ami nem konzisztens a gazdaság fejlettségével, a politikai rendszer demokratizmusával, a társadalom információtudatosságával, a vállalkozási esélyegyenlőség- és közbiztonságigénnyel és így tovább. Az információs anarchizmus a magyar állam információgyűjtő, feldolgozó, közreadó, az információjogi és adminisztratív szabályokat megalkotó, számonkérő és szankcionáló intézményrendszerének zavaibaiban jelenik meg, legáltalánosabban úgy, hogy az egyéni információs szabadság végtelenségig menő hangsúlyozásával, ill. érvényesítésével a közösségi érdekek sérülnek. Ennek számos jellegzetes formája van, aminek pellengérré állítása egy független, az információs műveltség mellett síkraszálló szakmai és laikus szervezet feladata lenne.

Az adatvédelem politikai konjunktúrája számos erkölcsi és modernizációs deficitet hordoz. Az adatvédelmi biztos tavalyi jelentése igazolja azt az egyébként evidens információs szakértői álláspontot, hogy az állampolgároknak ma nem a magyar államtól kell félniük adataik indokolatlan vagy jogtalan felhasználása miatt. A leggyakrabban a gazdasági aktorok sértik meg a vonatkozó előírásokat, a magánérdek használja fel gátlástalanul a lakossági adatokat. Az adatvédelmi biztos hivatalához forduló legtöbb „magánkezdeményezés” politikai indítékú, ill. a hírértékkel bíró esetek körüli kutakodás „eredménye” volt.